

Дослідження травматизму та опрацювання рекомендацій з управління охорони праці на підприємствах цукрової промисловості

В.З. Шишков, кандидат технічних наук, доцент, завідувач кафедри охорони праці Інституту післядипломної освіти Національного університету харчових технологій

Я.В. Нирко, радник з охорони праці, пожежної безпеки, безпеки руху НАЦУ «Укрцукор», старший викладач кафедри охорони праці Інституту післядипломної освіти Національного університету харчових технологій

А.В. Шишков, старший викладач Інституту післядипломної освіти Національного університету харчових технологій

Стаття присвячена дослідженню травматизму та опрацюванню рекомендацій щодо управління охороною праці на підприємствах цукрової галузі.

Ключові слова травматизм, нещасний випадок на виробництві, охорона праці, управління охороною праці.

The article is devoted to the investigation of injuries and processing recommendations on the management of occupational safety at sugar enterprises.

Key words injuries, occupational accident, occupational Safety and Health, management of labor protection.

З метою створення належних, безпечних і здорових умов праці Закон України «Про охорону праці» (далі – Закон) визначає низку зобов'язань роботодавців, зокрема створення на робочому місці в кожному структурному підрозділі підприємства чи організації умов праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечення додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці. Згідно зі ст. 13 цього Закону, роботодавець має забезпечити функціонування системи управління охороною праці (СУОП) на підприємстві.

Система управління охороною праці - частина загальної системи управління, яка включає організаційну структуру, планування, відповідальність, методи, процедури, процеси, ресурси, які необхідні, щоб забезпечити безпеку та здоров'я персоналу у процесі трудової діяльності.

Система управління охороною праці покликана створити у кожному структурному підрозділі та на кожному робочому місці умови праці, які відповідають вимогам нормативно-правових актів, а також є підґрунтям для стабільного зниження виробничого травматизму та професійних захворювань. Вимоги СУОП обов'язкові для виконання всіма працівниками організації.

Всі роботи з підвищеною небезпекою на підприємствах цукрової галузі промисловості потребують особливої уваги під час їх виконання, тому необхідно дотримуватися вимог охорони праці та промислової безпеки, визначених Правилами та іншими нормативно-правовими актами.

Відомий той факт, що, одним з індикаторів розвитку суспільства є стан здоров'я населення, зокрема працюючого. За станом здоров'я окремої людини стоїть якість трудових ресурсів держави, продуктивність праці та обсяг валового внутрішнього продукту. Сучасні підприємства у всьому світі дедалі частіше визначають пріоритетними цілями та завданнями для не тільки підвищення продуктивності праці, конкурентоспроможності товарів та послуг, удосконалення технологій, але й досягнення високого рівня безпеки праці, *zero accident* нульового травматизму на підприємстві.

Для того, щоб зробити працю безпечною, роботодавець має впровадити систему управління охороною праці (СУОП). Її створюють для підготовки, прийняття та реалізації організаційних, технічних, санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів. Мета впровадження цих рішень – зберегти життя, здоров'я та працездатність найманих працівників у процесі їхньої тру-

дової діяльності. Причини незадовільного функціонування СУОП на підприємствах цукрової галузі промисловості пояснюються таким чином.

1. Відсутність постійного, безперервного моніторингу за функціонуванням СУОП з боку служб охорони праці підприємств.

2. Недосконалість самої СУОП, що заснована на застарілих принципах та підходах.

Річ у тім, що наявні на підприємствах окремі стандарти, положення, інші регламенти як складові внутрішньої нормативної бази СУОП у кращому випадку містять тільки обов'язки посадовців у галузі охорони праці, але водночас вони не охоплюють весь обсяг працезохоронних дій і заходів, тому не формують таким чином цілісної системи управління; організації та виконання. Більше того, вони ні за складом, ні за змістом, ні за рівнем їх виконання часто багато в чому не відповідають вимогам стандартизації, теорії та практиці управління; не показують сучасні тенденції та моделі, що реалізуються передовими компаніями. Не враховують найбільш значущих вимог ринку у сфері управління взаємопов'язаними процесами, що формують якість продукції та послуг, весь спектр заходів і чинників, які забезпечують професійну, промислову та екологічну безпеку.

Висновки про наявність СУОП на підприємствах цукрової галузі, про її функціонування, можуть бути зроблені на підставі тесту, що включає наступні питання:

1. Чи вдосконалюється періодично СУОП?
2. Чи є відповідна нормативно-правова база, що регулює функціонування СУОП?
3. Чи прийнята політика у галузі охорони праці, чи проголошені цілі, чи доведені вони до відома усіх членів колективу?
4. Чи підкріплені політика та цілі конкретними заходами або програмою?
5. Чи реалізуються затверджені політика, цілі та заходи (програма)?
6. Чи встановлені показники та критерії, за допомогою яких оцінюється стан охорони праці та результативність функціонування СУОП?
7. Чи проводиться моніторинг та аудит СУОП?
8. Чи приймаються керівництвом адекватні рішення на підставі інформації за результатами моніторингу та аудиту?
9. Чи включає СУОП питання фінансового забезпечення функціонування процесів?
10. Чи відчують працівники себе учасниками працезохоронних процесів?

Виходячи з цього, можна зробити висновок про те, що необхідними умовами результативного функціонування СУОП на підприємствах цукрової промисловості є:

- наявність нормативно-правової бази на державному, галузевому (в об'єднаннях) і виробничому рівнях, що відповідає сучасним вимогам;

- безперервне відстеження (моніторинг) виконання регламентованих положень, та оцінювання результативності функціонування СУОП у цілому;

- наявність професійного та мотивованого персоналу, який володіє сучасними методами управління, здатний не лише запропонувати й розробити адекватну СУОП, алей практично реалізувати весь комплекс цільових завдань, пов'язаних з цим;

- широка пропаганда цілей, завдань та основних постулатів СУОП, формування на цій основі особистої та колективної відповідальності за особисту безпеку та безпеку навколишнього соціуму.

Відповідальність за створення на робочому місці у кожному структурному підрозділі умов праці відповідно до нормативно-правових актів, а також додержання вимог законодавства про права працівників у сфері охорони праці законом покладено на роботодавця. Це стосується також і підприємств сільського господарства, зокрема цукрової галузі промисловості.

Для ефективнішого та швидшого досягнення успіху в справі охорони праці за допомогою коригувальних дій потрібно визначити пріоритетні напрями, виокремити ділянки, що потребують невідкладних заходів. Насамперед, це потенційно найнебезпечніші і найслабші напрями працезохоронної діяльності підприємства та його умов. Визначення цих напрямів доцільно проводити на підставі даних про кількість та важкість порушень, які виявляють у процесі контролю стану охорони праці. Отже, очевидно є потреба не тільки у кількісному обліку виявлених порушень, а й в їх систематизації або класифікації.

Реалізація цієї функції передбачає не тільки забезпечення належними ресурсами, а й створення умов для досягнення запланованих цілей. Тому вона має ґрунтуватися на грамотному розподілі завдань між інженерами служби охорони праці, а також між службами й підрозділами підприємства в питаннях, що стосуються охорони праці і встановлювати способи й методи їхньої взаємодії під час реалізації планів. Виконання цієї функції потрібне для того, щоб активізувати діяльність співробітників і спонукати їх ефективно виконувати заплановані завдання, що передбачає мате-

ріальне і моральне стимулювання працівників, забезпечення умов для прояву творчого потенціалу й саморозвитку. На підприємстві розробляють і впроваджують методи мотиваційного регулювання, створюють ефективну систему стимулювання організації й безпечного виконання виробничих процесів, зважаючи на різні форми зацікавленості й відповідальності підрозділів, служб і організаторів виробництва за створення умов для безпечної праці й дотримання встановлених норм і правил, роботу без травм і аварій безпосередніми виконавцями. Механізм мотиваційного регулювання має бути досить простим і прийнятним з практичного погляду.

Основною особливістю виробничих процесів у цукровому виробництві є сезонність робіт. За визначенням Указу Президії Верховної Ради СРСР «Про умови праці робітників і службовців, зайнятих на сезонних роботах» від 24.09.1974 №310: «Сезонними вважають такі роботи, які внаслідок природних і кліматичних умов виконують не цілий рік, а впродовж певного періоду (сезону), що не перевищує шести місяців. Трудовий договір при прийнятті на сезонні роботи буде укладено на термін, який не перевищує тривалості сезону» (п.1, 4 Указу №310). Оскільки на сезонних працівників поширюється дія Закону про охорону праці, вони мають проходити навчання, інструктаж та перевірку знань з охорони праці так само, як і працівники, прийняті на постійну роботу. Сезонних працівників які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з охорони праці, не допускають до роботи відповідно до статті 18 Закону про охорону праці.

Якщо з сезонним працівником стався нещасний випадок на виробництві, то необхідно керуватися постановою Кабінету Міністрів від 30.11.2011 №1232 «Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві». Дія Порядку поширюється як на роботодавців, так і на осіб, які уклали з роботодавцем трудовий договір (контракт), або фактично були допущені до роботи в інтересах підприємства. Тобто роботодавець має організувати розслідування нещасного випадку.

Кількість нещасних випадків аж ніяк не змінилася. Статистика нещасних випадків у цукровій галузі ніяк не реагує на постанови, нормативно-правові акти з охорони праці та промислової безпеки.

На наш погляд, зараз маємо погіршення ситуації з охорони праці на підприємствах цукрової га-

лузі. З одного боку, для бізнесу важливо, щоб був прибуток, і, на перший погляд, здається, що він не зацікавлений у вкладанні великих грошей у безпеку. Але серйозне сучасне підприємство потребує інвестицій. Якщо в тебе велика аварійність, то ніхто тобі грошей не дасть. Виходить, щоб отримати інвестиції на розвиток бізнесу ти мусиш сюди вкладати кошти. Для розуміння цієї істини суспільству потрібен час і покращення загального інвестиційного клімату в країні. На питаннях безпеки нині економлять. Це реалії. Проте ті, хто хочуть мати майбутнє, будуть шукати можливості створення власної ефективної системи контролю за безпекою на виробництві. Підсумовуючи викладене вище, можна стверджувати, що все залежить від особистості роботодавця та керівників підприємств цукрової галузі.

Як правило, у нас на паперах з дотриманням правил безпеки одне, а на практиці інше. Це підтверджують смертельні випадки на підприємствах цукрової галузі.

Так у 2017 році у цукровій галузі сталося 4 нещасних випадки зі смертельними наслідками, в яких загинули 4 працівники проти 1 у 2016 році.

№ п/п	Найменування підприємства	Дата скоєння нещасного випадку, ДТП
1	ПП «Європацукор» Волинська область	02.11.2017 р.
2	ТОВ «Краєвид», Київська область	19.10.2017 р. (ДТП)
3	ПП «Цукровик-агро», Богодухівський район, Харківська область	12.11.2017 р.
4	ТОВ «Новомиргородцукор», Кіровоградська обл.	22.11.2017 р.

Код Вид події, що призвела до нещасного випадку:

01.1 – 1 – наїзд транспортних засобів – 1

04.1 – дія рухомих і таких, що обертаються, деталей обладнання, машин і механізмів – 3

Причини нещасного випадку

Організаційні:

21 – порушення правил безпеки – 1;

24 – порушення трудової і виробничої дисципліни – 3

у тому числі

24.2 – невиконання вимог інструкцій з охорони праці – 3.

Порушення, що спровокували нещасні випадки, свідчить про незадовільне функціонування на вищевказаних підприємствах системи управління охороною праці. Оскільки основними причинами травматизму є організаційні, то найважливішого значення у зниженні травматизму набуває навчання персоналу з питань забезпечення промислової безпеки і охорони праці. За даними зарубіжних досліджень ефективність вкладання коштів у навчання за цим напрямом дає 10-ти кратний дохід. Проведення висококваліфікованого навчання з охорони праці у спеціалізованих навчальних закладах посадових осіб та фахівців підприємств дає можливість розгорнути кваліфіковане навчання персоналу на підприємстві, у тому числі і спеціального.

Всім відомо, що не кожне порушення веде до травми. Тут наявний значний елемент випадковості, що дозволяє людині адаптуватися до порушення правил. Коли ж людина знає, що відповідає тиме за власну неправомірну дію незалежно від випадкових вдалих або не вдалих обставин, її відповідальність стрімко зростає. Безпосередній виконавець робіт несе відповідальність не за нещасний випадок, аз власні вчинки. Коли це стає нормою, загальноприйнятною думкою, кількість порушень знижується.

У разі впровадження роботодавцем системи запобігання виникненню нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві з урахуванням ризико-орієнтованого підходу, оцінка ризиків на підприємстві та робочих місцях здійснюється у відповідному порядку:

- визначення небезпек та працюючих осіб, які піддаються ризику для життя та здоров'я;
- оцінка ризику, який виникає внаслідок небезпек;
- визначення запобіжних і захисних заходів;
- практичне впровадження запобіжних та захисних заходів;
- моніторинг, аналіз та, за необхідності, перегляд запобіжних та захисних заходів.

Важливим складником для підприємств цукрової галузі є європейський напрям розвитку, який надалі стане визначальним і невідворотним і має знаходитися на практичному етапі рефор-

мування. Одне з основних завдань на цьому шляху – навчитися жити за європейськими нормами. Тому впровадження та дотримання міжнародних стандартів за всіма напрямками діяльності, зокрема у сфері охорони праці, є послідовним та необхідним кроком. Серед головних принципів – безумовна цінність життя та здоров'я кожного громадянина, зокрема в умовах праці.

«Рамкова» Директива Ради 89/391/ЄЕС визначає, що роботодавець повинен стежити за тим, щоб ці заходи враховували обставини, що змінюються, і спрямовувати зусилля на покращення існуючих умов праці, а також визначити захисні заходи, та за потреби, захисні засоби, які мають бути застосовані.

Проаналізувавши викладене у цій статті, надаємо деякі практичні рекомендації щодо дій посадових осіб та спеціалістів підприємств щодо уникнення можливих небезпек, а саме:

- впроваджувати комплекс заходів для здійснення найменш ризикованої діяльності;
- запобігати небезпекам;
- організовувати роботи для мінімізації можливих небезпечних впливів;
- забезпечувати соціально-побутове обслуговування;
- залучити до обговорення працівників, щоб упевнитися в результативності пропозицій.

Якщо говорити про культуру охорони праці на підприємствах цукрової галузі, вона в нас з'явиться лише тоді, коли ми всі зрозуміємо, що запобігати біді моральніше та економніше ніж ліквідувати наслідки, коли кожен керівник підприємства зрозуміє, що він більше коштів залучить на підприємство, якщо у нього буде чітко вибудована система управління, що дозволить максимально ефективно запобігати виникненню небезпечних та аварійних ситуацій.

Висновки

1. Для зниження ризиків травмування (нещасних випадків) працівників, посадовим особам та спеціалістам потрібно оцінити стан охорони праці, промислової, пожежної, екологічної безпеки щодо подальшого створення безпечних умов праці, внести необхідні корективи в діяльність відповідних служб і визначити нові орієнтири для досягнення поставлених цілей. Усе це потребує лідерської позиції керівників, посадових осіб та спеціалістів, щоденної наполегливої праці, зміни свідомості та роботи над собою кожного працівника.

2. Вдосконалення технологій, впроваджен-

ня нових методик та методів організації охорони праці та промислової безпеки на виробництві дає змогу значно знизити рівень травматизму та аварій на робочому місці. Однак безпека праці залежить не тільки від процесів, технологій, знання правил безпечної поведінки, але й від самого працівника та його особистісних особливостей.

3. Для зниження рівня виробничого травматизму важливе значення також має довірче спілкування керівника з підлеглими працівниками. ■

Список використаних джерел

1. Закон України «Про охорону праці» (зі змінами та доповненнями) від 14.10.1992 р. № 2694-XII.

2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 №1105-XIV.

3. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18.01.2001 № 2245-III.

4. Аналіз нещасних випадків за даними Державної служби праці України.

5. Наказ Держгірпромнагляду України «Про рекомендації щодо побудови та впровадження системи управління охороною праці» № 35 від 22.02.2008 р.

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 р. № 1232 «Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на ви-

робництві».

7. Директива Ради ЄЕС 89/391 від 12.06.1989 р. «Про впровадження заходів для заохочення вдосконалень у сфері безпеки і охорони здоров'я працівників під час роботи».

8. Ляпіна К. Ми починаємо діяти, коли треба ліквідувати наслідки. «Промислова Безпека». 2010. № 12 (27). С. 12-13.

9. НПАОП 0.00-4.12-05 «Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці» п.3.2.

10. Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про умови праці робітників і службовців, зайнятих на сезонних роботах» від 24.09.1974 р. №310.

11. Оперативні дані з Державної служби України з питань праці «Про смертельні та групові нещасні випадки в харчовій промисловості за 2016 рік».

12. Оперативні дані з Державної служби України з питань праці «Про смертельні та групові нещасні випадки в харчовій промисловості за 2017 рік».

13. Фандеев О. Результат буде, якщо працювати щиро. Науково-виробничий журнал «Охорона праці». 2017. №4. С. 7.

14. Купира З. Якщо стався нещасний випадок. Науково-виробничий журнал «Охорона праці». 2017. №4. С. 50-52.

15. Савченко О. Профілактика сприяє зниженню травматизму. Науково-виробничий журнал «Охорона праці». 2016. №9. С. 52.

Цікаві новини

Англійська звичка пити чай з цукром

Звичка пити чай стала ключовим фактором, який врятував життя, коли Британію в XIX ст. наздогнала холера, - кип'ятіння води для приготування чаю знищувало бактерії. Сумнозвісний насос на Брод-стріт в лондонському районі Сохо, який качав воду з колодязя, розташованого поруч з вигрібною ямою, став причиною смерті більшості жителів цього району, які не пили чай.

Куди б не прямували англійці - аристократи або прості люди - чай і цукор відправлялися разом з ними. Так, в 1826 році засудженим в Австралії покладался щотижневий раціон, в який входило 7 фунтів м'яса, 14 фунтів зерна і 1 фунт цукру; а в 1830 році пастухам і іншим найманим працівникам на фермах потрібно було вживати 10 фунтів м'яса, 10 фунтів борошна, 2 фунти цукру і 4 унції чаю щотижня.